

Prva hrvatska grecistkinja: Josipa Steinkuš

Boršić, Luka; Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Keria: Studia Latina et Graeca, 2015, 2, 61 - 64**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:861189>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Luka Boršić i Ivana Skuhala Karasman

Prva hrvatska grecistkinja: Josipa Steinkuš

Josipa Steinkuš (1879. – 1955.) prva je Hrvatica koja je diplomirala iz grčke klasične filologije, i druga žena koja je doktorirala na zagrebačkom Sveučilištu.¹ Iz područja grčke filologije August Musić promovirao je 1885. godine, dočim je Nikola Majnarić promovirao iste godine kao i Josipa Steinkuš (1912.) no nekoliko mjeseci nakon nje. O njoj nema mnogo podataka, ali s obzirom na to da se radi o prvoj grecistkinji u Hrvatskoj, smatramo da je zavrijedila ovu kratku bilješku.

Životopis

Josipa Steinkuš rođena je 1879. godine u Varaždinu gdje je s obitelji živjela u Vrazovoj ulici broj 1 koja je smještena na zapadnom rubu povijesne jezgre. Otac Vatroslav bio je bravarski obrtnik. U rodnom gradu završila je četiri razreda više djevojačke škole. Devetnaestostoljetni Varaždin, u kojem odrasta i stječe prvo obrazovanje, grad je u kojem se događaju zamjetne promjene. Počinju se graditi obrtničke i gradske kuće, grad se širi, pojavljuju se prvi znaci industrijalizacije, a u prvoj polovici 19. stoljeća Varaždin je dobio Glazbenu školu po kojoj je još i danas poznat.

U Zagrebu je Josipa Steinkuš s odličnim uspjehom završila ženski Licej.² Stekla je potrebne kvalifikacije za učiteljicu u nižim i višim osnovnim školama, nakon čega

¹ Prije nje samo je jedna žena stekla doktorsku titulu na istom fakultetu, bila je to Milica Bogdanović (1892. – 1973.) koja je 1906. godine doktorirala disertacijom *Car Julijan Apostat prema kršćanstvu*. Radi se naravno o Zagrebačkom sveučilištu Franje Josipa I., osnovanog 1874. godine. To se sveučilište sastojalo od tri fakulteta: Teološkog, Pravoslavnog i Mudroslovnog. Na Mudroslovnom fakultetu slušali su se sljedeći predmeti: „teoretička i praktična filozofija“, „posebni filozofički nauci“, „pedagogika“, „opća povijest“, „hrvatska i ugarska povijest s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povijest“, „pomoćne povijesne znanosti s osobitim obzirom na domaću povijest“, „arheologija“, „povijest umjetnosti“, „geografija“, „slavenska filologija“, „hrvatski ili srpski jezik i književnost“, „klasična filologija latinska“, „klasična filologija grčka“, „živi jezici: mađarski, njemački, slavenski, talijanski, francuski, engleski“, „matematika“, „fizika“, „zoologija“, „fiziologija“, „poredbena anatomija“, „botanika“, „mineralogija“, „geologija i paleontologija“, „kemija“ i „astronomija“. Usp. Tihana Luetić, „Prve studentice Mudroslovnog fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“, *Povijesni prilozi*, sv. 22 (2002), 167–209, str. 174, bilj. 53.

² Radi se o Zagrebačkom ženskom liceju ili Privremenom ženskom liceju, koji je osnovan 1892. godine u Zagrebu, jedinjoj instituciji koja je pružala ženama obrazovanje na razini srednjoškolskog obrazovanja. Taj je licej od 1913. godine postao Kraljevska ženska realna gimnazija u Zagrebu. Detaljnije o toj instituciji v. Antun pl. Cuvaj od Carevdara, *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*, sv. X, Zagreb, 1913. str. 378–412 i Ida Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje Ženskog liceja u Zagrebu“, *Povijest u nastavi*, sv. IV, br. 8 (2), 2006, str. 147–176.

je četiri godine bila učiteljica Josipu Bombellesu³ sinu grofa Marka ml. Bombellesa⁴ u dvorcu Opeka pokraj Varaždina. Obitelj Bombelles pripadala je visokom europskom plemstvu, koje bogatstvom i vezama ne zaostaje mnogo za utjecajnim plemenašima Austrougarske monarhije: sam Marko ml. Bombelles, Steinkušin poslodavac, bio je zastupnik u hrvatskom saboru, tajni savjetnik cara Franje Josipa i blizak prijatelj prestolonasljednika Franje Ferdinanda, koji je u više navrata boravio u njegovom dvorcu u Opeki kraj Varaždina.⁵ Boraveći s obitelji Bombelles, Josipa Steinkuš imala je sigurno prilike koristiti i iznimno obilnu zbirku knjiga koju je ta obitelj posjedovala.⁶ Česta i daleka putovanja (Egipat) s obitelji Bombelles Josipa Steinkuš iskoristila je za dodatna usavršavanja i učenje stranih jezika. Govorila je deset stranih jezika među kojima je bio i arapski.

Ispit zrelosti (maturu) položila je u Kraljevskoj donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu. U ono su vrijeme djevojke koje su željele studirati morale položiti maturu u već spomenutoj Kraljevskoj donjogradskoj gimnaziji ili u Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu. Kako ju je posebno zanimala klasična literatura upisala je studij klasičnih jezika na Mudroslovnom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta. Naime, 1901. godine, Carskim rješenjem vladinu Odjelu za bogoštovlje i nastavu, dozvoljeno je i djevojka-redovito studiranje na Filozofskom fakultetu (Mudroslovnom fakultetu) u Zagrebu. Na istom je Sveučilištu 1908. godine položila državni ispit za profesore srednjih škola. O tome je izvijestio i slovenski časopis *Slovenec: političen list za slovenski narod* u rubrici „Dnevne novice”.⁷ U njemu je, s datumom 30. svibnja 1908., jednom rečenicom popraćen uspjeh hrvatske grecistkinje:

„Profesorica filologije u Zagrebu. Učiteljica ženskog liceja Josipina Steinkuš je taj dan na Zagrebačkom sveučilištu položila *cum laude* profesorski ispit za klasično jezikoslovje.”⁸

Bila je, što je vidljivo i iz prethodnog navoda, učiteljica u ženskom liceju u Zagrebu koji je bio otvoren 1892. godine i koji je bio „rasadište budućih studentica”.⁹ U njemu su predavale poznate hrvatske pedagoginje i književnice Marija Jambrišak (1847. – 1937.), Natalija Wickerhauser (1853. – 1906.), Jagoda Truhelka (1864. – 1957.) i

³ Josip Bombelles (1894. – 1942.). Bio je sin Marka ml. Bombellesa i Marije Salm-Reiferscheid-Raitz. Maturirao je u Gimnaziji u Varaždinu 1912. godine.

⁴ Marko ml. Bombelles (1858. – 1912.). Bio je sin Marka Bombellesa, tvorca perivoja u Opeki, i Ferdinandine Drašković.

⁵ Usp. članak „Marko grof Bombelles” u Šumarskom listu, god. X, br. 3 (1911), str. 81–83.

⁶ Prema članku Željka Lazar, „Zbirka knjiga obitelji Bombelles”, *Muzeologija* 48/49 (2011./2012.), str. 149–160, Bombellesovi su ostavili preko 3000 knjiga koje se danas čuvaju u Knjižnici Gradskog muzeja Varaždin.

⁷ Časopis *Slovenec* izlazio je u Ljubljani u početku tri puta tjedno, a od 11. lipnja 1883. svakodnevno te je donosio domaće i strane novosti.

⁸ *Slovenec: političen list za slovenski narod*, 30. 5. 1908, letnik 36, številka 124. „Profesorica filologije u Zagrebu. Učiteljica dekliničkega liceja v Zagrebu Josipina Steinkuš, je te dni na zagrebškem vseučilišču napravila z odliko profesorsko preizkušnjo za klasično jezikoslovje.”

⁹ Luetić, „Prve studentice Mudroslovnog fakulteta”, 172.

Kamila Lucerna (1868. – 1963.).¹⁰ Licej je trajao osam godina. U višim razredima postojala su tri smjera: pedagoški, opći i latinski „No, u učenju klasičnih jezika licejska osnova latinskog smjera uvelike zaostaje za gimnazijskom.”¹¹ Učenice koje su se odlučile za latinski smjer pripremale su se za studij na nekom sveučilištu, međutim

„[...] završni ispit Liceja za *latinke* nije imao pravovaljanost mature zbog čega su abiturijentice ovog smjera morale na kraju školovanja maturu polagati dva puta: u Liceju i na nekoj muškoj gimnaziji.”¹²

Josipa Steinkuš je na Sveučilištu u Zagrebu 6. lipnja 1912. godine položila rigoroz obranom disertacije *Negacija u pitanjima kod Homera*. Time je postala prva grecistkinja s doktoratom u našoj zemlji. Nakon stjecanja doktorske titule radila je kao nastavnica grčkog i latinskog jezika u gimnaziji u Zagrebu, a 1932. godine otišla je u mirovinu, navodnu prisilnu, zbog političkih razloga.¹³

Osim pedagoškim radom bavila se i prevođenjem. Za nas su posebno zanimljivi njezini prijevodi novogrčkog: ona je bila među prvima – ako ne prva – koja je prevodila s tog jezika na hrvatski. Prevela je i objavila novelu grčkog romanopisca i pjesnika Aleksandrosa Papadiamantisa (1851. – 1911.) *San na valovima*¹⁴ te novelu grčkog pjesnika i autora stihova Olimpijske himne Kostisa Palamasa (1859. – 1943.) *Palikarova smrt*.¹⁵ Također ju je zanimala antička filozofija koju je predano čitala i istraživala, no nažalost njezine bilješke, analize i komentari uz štivo nisu sačuvani.¹⁶

Život je posvetila radu i nikad se nije udala, „[...] bila je prilično povučena i nekomunikativna”.¹⁷ Umrla je u Varaždinu 1955. u 76. godini. Bila je na glasu kao „najučenija Varaždinka svog vremena”.¹⁸

Nažalost ništa od njezinih radova s područja klasične filologije nije sačuvano. Njezina disertacija nije sačuvana ni u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, ni u knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a ni u njezinoj ostavštini koju je naslijedio njezin nećak Milivoj Halužan.¹⁹ Ipak, u popisu disertacija Filozofskog

¹⁰ One su uputile zahtjev dekanatu Mudroslovnog fakulteta „da im se omogući da kao izvanredne slušalice pohađaju predavanja kojima bi mogle dotjerati znanje iz nekih predmeta, potrebitih (...) u zvanju učiteljice”, isto, 172. Radi se o predmitima: njemački jezik i književnost, filozofija, pedagogija, psihologija.

¹¹ Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu”, str. 162.

¹² Isto, str. 163.

¹³ Gustav Piasek, „Josipa Steinkuš, doktorica filozofije [sic!], poliglota”, *Varaždinske vijesti* br. 2732 (21. V. 1997.), str. 17.

¹⁴ Ljubo Wiesner (ur.), *Tisuću najljepših novela*, Zagreb, Slovo, 1934, sv. 67–69.

¹⁵ Oba su prijevoda objavljena u ediciji *1000 najljepših novela [1000 svjetskih pisaca]* koje je uređivao Ljubo Wiesner. „Polikarova smrt” objavljena je u sv. 55. – 57. (1933., str. 6–40), dočim je „San na valovima” izašao u sv. 67. – 69. (1934., str. 188–206).

¹⁶ Antun Golob, „Josipa Steinkuš”, *Zasluzni Varaždinci*, Vlastito izdaje, Varaždin, 1982, str. 133–134.

¹⁷ Golob, „Josipa Steinkuš”, str. 133.

¹⁸ *Josipa Steinkuš*, <http://www.varazdinska-zupanija.hr/%C5%BEupanija/zanimljivosti/knji%C5%BEevnici/>, preuzeto 10. svibnja 2015.

¹⁹ Golob, „Josipa Steinkuš”, str. 134.

fakulteta pod rednim brojem 87 stoji: „Josipa Steinkuš. Negacija u pitanjima kod Homera. 6. 5. 1912. Klasična filologija i povijest grčka i rimska. 10. 10. 1912. Filozofija.”²⁰

Iako se isticala svojim obrazovanjem i radom, ostala je do sada nedovoljno istražena i afirmirana. Nadamo se da ćemo ovim tekstom barem djelomično ispraviti nepravdu i osvijetliti životni put i djelo Josipe Steinkuš – i možda pripomoći pronalaznju njezine doktorske disertacije.

Stjepan Pavić

Latinske pjesme bosanskih franjevac

Bosanski latinitet trajao je dugo, od srednjovjekovnih povelja bosanskih velikaša do šezdesetih godina 20. stoljeća, do izvješća fra Vitomira Slugića o stanju hrvatske inozemne pastve. Kao kuriozitet spominjem da pripadam naraštaju koji je šezdesetih godina prošloga stoljeća predavanje iz filozofije i teologije slušao dijelom na latinskom jeziku. Nešto od latinske baštine bosanskih franjevac prevedeno je na hrvatski jezik, a njihove bi latinske pjesme tek mogle doživjeti svoj hrvatski prijevod. Oko 3500 stihova preveo sam u formi u kojoj su napisane (heksametar, elegijski distih, sapfička strofa s horacijevskim odmorom, pastirska igra, pjesme slobodna stiha po uzoru na narodnu poeziju) i rukopis prije sedam godina predao jednom izdavaču. Razlog što se knjiga još nije pojavila banalan je i svakodnevni – nedostatak novčanih sredstava.

Naši su pjesnici – Ambrozije Matić, Andrija Barukčić, Josip Kovačević i Blaž Josić – svoje pjesme objavljivali kao zasebnu knjigu, ponekad od samo četiri stranice, bez korica. Zato sam inzistirao na dvojezičnom izdanju, da se sačuva original, a da Bože da se prijevođa pojavi i više.

U bosanskih franjevačkih pjesnika zadivljuje nas znanje latinskog jezika i vrsno versifikacijsko umijeće: vrlo se živo služe takozvanim mrtvim jezikom, a mnogi njihovi stihovi ponekad zvuče kao u rimskih klasika. Ima u njih i unutarnjih rima i uspjelih slika. Jedna pjesma od dvadeset stihova ima akrostih i na početku i na kraju i u sredini. Neke od tih pjesama pjevaju o tužnom stanju u Bosni, s kojim žele upoznati tadašnju europsku javnost. U njima se traži pomoć ili zahvaljuje za dobročinstva iskazana bosanskim franjevcima, osobito u školovanju njihovih pripravnika (zato se i služe latinskim, jezikom razumljivim svijetu kojemu se obraćaju).

U duhu vremena, većina pjesama hvali poglavare, državne i crkvene, prekomjerno im laska, epitetima ih diže u nebesa. Druge opet, u najboljoj maniri bidermajera, slave prijateljstvo, veličaju odanost i stvaraju atmosferu radosna življenja. U ovom posljednjem smislu osobito mislim na Matičeve pjesme Knezoviću, Marijanoviću i Gabrijelu Barišiću, ali i na Josičeve posvećene Šunjiću i Nediću. Za razliku od trojice ostalih, Matića treba izdvojiti i po tome što tri pjesme ne piše u antičkom metru ni u antičkim strofama (iako je pastirskom igrom vergilijevskoga tipa pokazao da to itekako umije), nego u stihovima *na narodnu*, u dvanaesticima ili dobro ritmiziranim slobodnim stihovima, ali s rimama.

Latinski je već odavno prestao biti jezik komunikacije, čak i među svećenicima i drugim ljudima s visokom naobrazbom. Zato ovaj prijevod smatram potrebnim za ravnopravno uključivanje naših pjesnika u bosanskohercegovačku i hrvatsku književnu baštinu, za razumijevanje jednog minulog vremena i njegovih problema te za vrednovanje visokoga stremljenja nekolicine bosanskih franjevac u ona po svemu oskudna vremena.

²⁰ <http://knjiznica.ffzg.unizg.hr/uploads/11/yA/llyARscnZX-Madr8OpK-Rg/Popis-disertacija-2010-09-28.xls>, preuzeto 11. svibnja 2015.